

**PECULIARITIES OF FORENSIC ECONOMIC EXAMINATIONS
TO DETERMINE THE INCOMES OF ENTERPRISES IN THE VIEW
OF TAX CODE REFORMS**

O. V. Kryvolapov

The article deals with the new procedure of determining the income of enterprises in forensic economic examinations in the view of the Section 3 of the Ukrainian Tax Code reforms.

УДК 349.6:364.04:343.148.5

Л. В. Мамонтова, завідувач сектору
Харківського НДІСЕ

**УРАХУВАННЯ ЗМІН У ПЕНСІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ІНВАЛІДІВ – ЛІКВІДАТОРІВ НАСЛІДКІВ АВАРІЇ
НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС ПРИ ПРОВЕДЕННІ
СУДОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ**

Розглянуто зміни в пенсійному законодавстві України при визначенні пенсійних виплат інвалідам – ліквідаторам наслідків аварії на Чорнобильській АЕС і їх вплив на виконання розрахунків розміру пенсійних виплат при проведенні судово-економічних експертиз.

Відповідно до Методика проведення судово-економічних експертиз за цивільними справами, пов'язаними з визначенням розміру оплати праці за роботи з ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС (реєстраційний код 11.1.08) при проведенні експертних досліджень з питань визначення розміру пенсійних виплат інвалідам-чорнобильцям експерту в першу чергу слід установити основні дані, що стосуються статусу інваліда: був він відрадженим на роботи, військовозобов'язаним чи військовослужбовцем, у який проміжок часу проводилися роботи з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, коли й на підставі яких документів особі встановлено інвалідність, чи пов'язане захворювання з наслідками роботи з ліквідації Чорнобильської катастрофи, яку групу інвалідності встановлено і який процент утрати працездатності, до якої категорії постраждалих унаслідок аварії на ЧАЕС віднесено особу (категорії 1, 2, 3, 4).

У подальшому слід установити період, з якого призначається пенсія, та ретельно ознайомитися із законодавством щодо обчислення розміру пенсійних виплат інвалідам-чорнобильцям.

Пенсія по інвалідності, що настала через каліцтво чи захворювання внаслідок Чорнобильської катастрофи, передбачена ст. 54 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 р. № 796-ХІІ (у редакції закону від 19 грудня 1991 р. № 2001-ХІІ (далі – Закон № 2001-ХІІ)).

У ст. 49 цього Закону зазначено, що пенсії особам, віднесеним до категорій 1, 2, 3, 4 встановлюються у вигляді:

- а) державної пенсії;
- б) додаткової пенсії за шкodu, заподіяну здоров'ю, яка призначається після виникнення права на державну пенсію.

Додаткова пенсія за шкodu, заподіяну здоров'ю, особам, віднесеним до відповідних категорій (1, 2, 3, 4) передбачена в ст. 50 і 51 Закону № 2001-ХІІ і визначається в процентах від прожиткового мінімуму, установленому для осіб, які втратили працездатність. Розмір прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначається на момент виплати додаткової пенсії згідно із законом про Державний бюджет України та не може коригуватися іншими нормативно-правовими актами. Ця пенсія виплачується повністю незалежно від заробітку, пенсії чи іншого доходу (ст. 53 Закону № 2001-ХІІ).

У ст. 10 Закону № 2001-ХІІ та ст. 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантіях їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 р. № 3551-ХІІ інвалідам-чорнобильцям передбачено щомісячне підвищення до пенсії в процентному розмірі від прожиткового мінімуму, установленому для осіб, які втратили працездатність. Також законодавством України для інвалідів-чорнобильців передбачено щомісячну доплату до пенсії на прожиття в розмірі 50 грн.

До 1 січня 2012 р. розрахунок (перерахунок) пенсії по інвалідності, що настала через каліцтво чи захворювання внаслідок Чорнобильської катастрофи, регламентувався постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 1997 р. № 523, якою затверджено «Порядок обчислення пенсій по інвалідності, що настала внаслідок каліцтва чи захворювання, і пенсій у зв'язку з втратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи» (далі – Порядок № 523).

Згідно із п. 1 цього Порядку пенсії по інвалідності, що настала внаслідок каліцтва чи захворювання, і пенсії у зв'язку з втратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи відповідно до ст. 54 та 57 Закону № 2001-ХІІ можуть призначатися за бажанням особи із заробітку, одержаного за роботу в зоні відчуження в 1986–1990 рр., у розмірі відшкодування фактичних збитків, який визначається згідно із законодавством. Цим пунктом також визначено порядок обчислення середньомісячного фактичного заробітку, який застосовується для обчислення основного розміру пенсії. В усіх випадках розмір середньомісячної заробітної плати для обчислення основного розміру пенсії за роботу в зоні відчуження у 1986–1990 рр. не може перевищувати 3 тис. крб.

При визначенні розміру пенсії в період 2011 р. особливу увагу слід приділити змінам, унесеним у розділ VII Закону України «Про державний бюджет України на 2011 рік» від 23 грудня 2010 р. № 2857-VI згідно із Законом України «Про внесення змін до Закону України “Про державний бюджет України на 2011 рік”» від 14 червня 2011 р. № 3491-VI. Цей розділ доповнено п. 4, який викладено в такій редакції:

«4. Установити, що у 2011 році норми і положення статей 39, 50, 51, 52, 54 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» <...> застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України виходячи з наявного фінансового ресурсу бюджету Пенсійного фонду України на 2011 рік».

Постановою КМУ «Про встановлення деяких розмірів виплат, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету» від 6 липня 2011 р. № 745, яка діє до 1 січня 2012 р., передбачено зменшення відсоткового розміру щомісячної додаткової пенсії за шкоду, заподіяну здоров'ю, відповідно до Закону № 2001-ХІІ, що призвело до зменшення загальних пенсійних виплат інвалідам-чорнобильцям.

З 1 січня 2012 р. пенсія по інвалідності, що настала через каліцтво чи захворювання внаслідок Чорнобильської катастрофи, визначається відповідно до Порядку обчислення пенсій особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1210 (далі – Порядок № 1210). Цей Порядок визначає механізм обчислення та перерахунку пенсій по інвалідності, що настала через каліцтво чи захворювання, і пенсій у зв'язку з утратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи відповідно до ст. 54 та 57 Закону № 2001-ХІІ.

Пенсії за бажанням осіб можуть призначатися виходячи із заробітної плати, одержаної за роботу в зоні відчуження в 1986–1990 рр., у розмірі відшкодування фактичних збитків.

Під час обчислення заробітку для призначення (перерахунку) пенсії застосовується формульний підхід. Заробітна плата обчислюється за формулою, визначеною в Порядку № 1210:

$$П = З_c \times K_{зc} \times \frac{K_B}{100},$$

де $П$ – розмір пенсії; $З_c$ – середня заробітна плата (дохід) в середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні, з якої сплачено страхові внески, за 2006 р., що застосовується для обчислення пенсії відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»; $K_{зc}$ – середньомісячний коефіцієнт заробітної плати, який ураховується під час обчислення пенсії; K_B – розмір відшкодування фактичних збитків (у відсотках).

Середньомісячний коефіцієнт заробітної плати $K_{зc}$ визначається за формулою

$$K_{зc} = \frac{C_K}{K},$$

де C_K – сума коефіцієнтів заробітної плати ($K_{31} + K_{32} + K_{33} + \dots + K_{3N}$) за кожний місяць роботи в зоні відчуження в 1986–1990 рр.; K – кількість місяців, за які розраховано коефіцієнти заробітної плати.

Коефіцієнт заробітної плати за кожний місяць роботи в зоні відчуження $K_{31}, K_{32}, K_{33} \dots K_{3N}$ визначається за формулою

$$K_3 = \frac{3_B}{3_{CM}},$$

де 3_B – сума заробітної плати за роботу в зоні відчуження за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати, за період 1986–1990 рр.; 3_{CM} – показник середньомісячної заробітної плати робітників і службовців, зайнятих у галузях національної економіки, згідно з додатком 1 до постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо поліпшення пенсійного забезпечення громадян» від 20 листопада 2003 р. № 1783 за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати, за період 1986–1990 рр.

Розмір відшкодування фактичних збитків K_B визначається:

— для пенсій по інвалідності – як відсоток утрати працездатності, визначений органами медико-соціальної експертизи;

— для пенсій по втраті годувальника – як співвідношення кількості непрацездатних членів сім'ї до кількості таких членів сім'ї з урахуванням потерпілого (у відсотках)

$$K_B = \frac{K_y}{K_y + 1} \times 100,$$

де K_y – кількість непрацездатних членів сім'ї.

Під час визначення коефіцієнта заробітної плати у випадках, передбачених цим пунктом, середня заробітна плата за рік у відповідному періоді вважається середньомісячною платою робітників і службовців, зайнятих у галузях національної економіки, відповідного року.

У Порядку № 1210 також зазначено, що призначення пенсії із заробітної плати, одержаної за роботу за межами зони відчуження, проводиться на загальних підставах відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р. № 1058-IV (далі – Закон № 1058-IV).

При обчисленні основного розміру пенсії спочатку визначається середньомісячний коефіцієнт заробітної плати конкретної особи. Розрахунок проводиться шляхом ділення фактичної середньої заробітної плати за відповідний період роботи на ЧАЕС на показник середньомісячної заробітної плати робітників і службовців, зайнятих у галузях національної економіки, за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати, за період 1986–1990 рр.

Заробіток для обчислення пенсії визначається шляхом множення середньомісячного коефіцієнта заробітної плати на 928,81 грн (середню заробітну плату в середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні за 2006 р., з якої сплачено страхові внески та яку застосовують для обчислення пенсії відповідно до Закону № 1058-IV).

Розмір основної пенсії визначається з урахуванням процентів втрати працездатності. Для цього визначений заробіток для обчислення пенсії множитья на цей процент.

Приклад розрахунку основного розміру пенсії. Пенсія інваліду II групи з втратою 80 % працездатності обчислюється із заробітку, отриманого ним у жовтні 1986 р. в сумі 890 крб.

Середньомісячний коефіцієнт заробітної плати, який ураховується при обчисленні пенсії складає 4,97207 (890/179), де 179 крб. – показник середньомісячної заробітної плати робітників і службовців, зайнятих у галузях національної економіки, за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати, тобто за жовтень 1986 р.

Заробіток для обчислення пенсії складатиме 4618,11 грн (928,81 × 4,97207), де 928,81 грн – середня заробітна плата (дохід) у середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні, з якої сплачено страхові внески, за 2006 рік, що застосовується для обчислення пенсії відповідно до Закону № 1058-IV.

З урахуванням 80 % втрати працездатності, основний розмір пенсії складатиме 3694,49 грн (4618,11 × 80).

У Порядку № 1210 також передбачено мінімальний розмір пенсії для інвалідів – учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС і для інших інвалідів, стосовно яких установлено причинний зв'язок інвалідності з Чорнобильською катастрофою. Передбачено, що в разі, коли розмір пенсійної виплати (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги, сум індексації та інших доплат до пенсії, установлених законодавством, крім пенсій за особливі заслуги перед Україною), не досягає в інвалідів – учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, щодо яких установлено причинний зв'язок інвалідності з Чорнобильською катастрофою, I групи – 285 %, II групи – 255 %, III групи – 225 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, то їм виплачується щомісячна державна адресна допомога до пенсії в сумі, що не вистачає до зазначених розмірів.

У разі зміни прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, проводиться перерахунок зазначеної допомоги виходячи з розміру встановленого прожиткового мінімуму.

У Порядку № 1210 передбачено щомісячну виплату додаткової пенсії за шкodu, заподіяну здоров'ю, відповідно до Закону № 2001-ХІІ. Щомісячна додаткова пенсія за шкodu, заподіяну здоров'ю, виплачується в процентах до прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, залежно від категорії постраждалих від Чорнобильської катастрофи.

Урахування наведених нормативно-правових актів сприятиме більш ретельному обґрунтуванню експертних висновків щодо визначення розміру (перерахунку) пенсії інвалідам-чорнобильцям.

УЧЕТ ИЗМЕНЕНИЙ В ПЕНСИОННОМ ОБЕСПЕЧЕНИИ ИНВАЛИДОВ – ЛИКВИДАТОРОВ ПОСЛЕДСТВИЙ АВАРИИ НА ЧЕРНОБЫЛЬСКОЙ АЭС ПРИ ПРОВЕДЕНИИ СУДЕБНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЭКСПЕРТИЗ

Л. В. Мамонтова

Рассмотрены изменения в пенсионном законодательстве Украины при определении пенсионных выплат инвалидам – ликвидаторам последствий аварии на Чернобыльской АЭС и их влияние на выполнение расчетов размера пенсионных выплат при проведении судебно-экономических экспертиз.

THE ACCOUNT OF CHANGES IN THE RETIREMENT BENEFITS TO THE DISABLED LIQUIDATORS OF THE CHERNOBYL DISASTER IN THE FORENSIC ECONOMIC EXAMINATIONS

L. V. Mamontova

The article deals with changes in the laws of Ukraine on the provision of retirement benefits in the determination of such benefits for disabled liquidators of the Chernobyl disaster and their influence on the calculation of these retirement benefits in the forensic economic examinations.

УДК 331.215.246.4

І. О. Савченко, завідувач Сумського відділення Харківського НДІСЕ,
С. І. Глущенко, судовий експерт Сумського відділення Харківського НДІСЕ

ПРОВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИЗНАЧЕННЯМ ФІНАНСОВОЇ МОЖЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ І ОРГАНІЗАЦІЙ ПОГАШАТИ ЗАБОРГОВАНІСТЬ ІЗ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Розглянуто особливості проведення економічних досліджень з питань щодо визначення фінансової можливості підприємств і організацій погашати заборгованість із заробітної плати. Наведено методичні підходи щодо вирішення цього питання.

Питання несвоєчасної виплати заробітної плати залишається актуальним уже протягом тривалого періоду. Проблема заборгованості перед працівниками стосується як державних підприємств, так і приватних структур. Необґрунтована затримка виплат заробітної плати, стипендій, пенсій чи інших установлених законом виплат громадянам більш ніж за один місяць є злочином, відповідальність за який передбачено ст. 175 КК України. У зв'язку з цим все частіше порушуються кримінальні справи за фактом безпідставної невиконання посадовими особами заробітної плати працівникам підприємств і організацій.

Право кожного громадянина на своєчасне одержання винагороди за працю та соціальних виплат закріплено в ст. 43, 46 Конституції України.